

23.97x14.13	1/3	1	עמוד	עסקים - מעריב השבוע	22/03/2024	89678070-5
הרצליה מכון אהרן למדיניות כלכליתאוניברסיטת רייכמן - 84260						

"העבודה של האישה רווחית פי שניים, אז היא באה קודם"

בניגוד למגמה אצל הגברים, שיעור החרדיות בשוק התעסוקה נמצא בעלייה מתמשכת. מה זה עושה למערך הכוחות בתוך המשפחה ואיך הן משתלבות בהיטק החילוני?

■ ליאת רון, עמ' 4-5

24.35x33.31	2/3	4	עמוד	עסקים	22/03/2024	89678068-2
הרצליה מכון אהרן למדיניות כלכליתאוניברסיטת רייכמן - 84260						

ליאת רון

אם תיכנסו לכיתה א' בבית יעקב ותשאלו מי תצא לעבוד כשתהיה גדולה כולו ירימו את האצבע

חוץ שמקבילים לבגרות ולמרות זאת יש פערי שכר בין חרדיות ללא חרדיות. למה? בגלל הבדלים תרבותיים, של מודלים לחיקוי וחינוך.

"את מובילות הקימה חרדית מקהילת גור, שהבינה שהיא צריכה להיות אישה אחרת בכל רובד שבו היא נמצאת. מצד אחד, אשת קריירה שמפתחת את עצמה ורוצה להשיג את השכר הכי גבוה, ומצד שני אישה עם כבוד המלך פנימה".

ויש קושי ליישב בין הקצוות הלאה - היציאה לעולם הרחב וההקפדה להישאר שמורה.

"כאישה חרדית, את מיעוט, ישראל השנייה. כשאת מגיעה לעולם העבודה את מגלה סוגיות חברתיות שלא הכרת, צריכה להשלים פערי השכלה, כי כשאת יוצאת מהסמינר, אף אחד לא מכין אותך לזה. המורה בסמינר אומרת לבנות 'תגידי למעסיק שיקרא לך גברת כהן'. ואז את מגיעה לחברת ההייטק, הבוס שלך מגיע עם ג'ינס וכפכפים ומסתכלים עלייך כמו חיזור.

"ויש עוד משהו. תוך שנה את הופכת לאישה נשואה, עובדת והרבה פעמים גם אמא. ועם כל זה, את זו שצריכה לבנות גשר בין העולמות. כי מי משתלב בחברה הכללית? הנשים החרדיות, ואף אחד לא מקדיש לזה תשומת לב".

"לחיות בשלום עם המקום שלהן"

"אנחנו מנסות לגרום לנשים האלה קודם כל לבחור את המקצוע שמתאים

בעוד רק 56% מהגברים החרדים משתתפים בשוק העבודה, שיעור החרדיות העובדות זינק בשנים האחרונות ועומד על 81%, כמעט זהה לחילוניות. מיכל לב, מנכ"לית תוכנית "מובילות": "העבודה של האישה רווחית פי שניים, אז היא באה קודם. ביטול תורה קודם לכל, אבל אם שני בני הזוג עובדים - האישה קודמת"

הזה, וזו האישה. בעצם, נתנו לאישה החרדית להיות שר החוץ. אם תיכנסו לכיתה א' בבית יעקב ותשאלו 'מי תצא לעבוד כשתהיה גדולה?', כולן ירימו את האצבע.

"הרבנים רצו שהנשים יביאו פרנסה, אבל כשהביא לשינוי במערך הכוחות בתוך המשפחות היו רבנים שהתחילו לצאת נגד השכר הגבוה שהנשים מקבלות. כשהכסף המשפחתי נגמר, ולא נשאר כלום מהשילומים שקיבלו סבא וסבתא, בנות הסמינר עוזבות את תחום החינוך ועוברות להייטק כי שם מרוויחים הרבה.

"גם הפערים בהשכלה דרמטיים. מי שלומדת בבית יעקב, רוכשת השכלה של ילד ממוצע בישראל ועוברת מבחני

"כשהבת לומדת בסמינר היא נשארת שמורה, ורק נוספים לימודים של מחשבים, הנדסה ומקצועות ריאליים אחרים. בשורה התחתונה זה יצר הרבה בעיות. יש קושי עם העובדה שאישה מרוויחה יותר כסף, שהילד בא אליה כדי לבקש כסף ולא לאבא, ויש עלייה במקרי הגירושים. אבל יש הבנה שהאישה צריכה לפרנס כדי לקיים בית של תורה, ועדיף במשכורת של 12 אלף שקל בחודש ולא 5,000 שקל. "יש סולם ערכים מאוד ברור, ולימוד התורה הוא מעל הכל", מדגישה מיכל לב, מנכ"לית תוכנית "מובילות", חרדית בת 38, אמא לשבעה שגרה בכני ברק, ומובילה מנהיגות תעסוקתית לנשים. "יש חוליה אחת שיכולה להתגמש בתוך הדבר הקשיח

בסוף מרץ 2019 נערך כינוס להורי בנות הסמינרים בבני ברק, שעסק במקומות עבודה כשרים לבנות. הרב מאיר קסלר, רבה של מודיעין עילית, נשא נאום תוכחה חריף, ובו האשים את בחורי הישיבות שהם דורשים מנשותיהן להרוויח הרבה, ומסכימים לקחת עליהם את תפקיד האישה בבית, וזעק בכאב כלפי הקהל: "אברכים הפכו לבשלנים".

הברי הרב מעידים בעיקר על מצוקת המנהיגים לנוכח כוחן העולה של הנשים החרדיות, בזכות הפיכתן למפרנסות העיקריות, ומסבירה באופן מזוקק את התהליך שעובר על החברה החרדית בעשור האחרון. "מצד אחד אנחנו רוצים שהבעלים יישבו וילמדו", אמר בנאומו במוצ"ש ההוא, "ומצד שני שהנשים יפרנסו את הבית. אך מעט מאוד בחורים מוכנים להסתפק במועט כמו שהחורים שלהם הסתפקו, הם חיים בדור אחר והחורים לוחצים את הסמינרים. "הרי יש מקרים שבעצם לוקחים שידוך שהיא מרוויחה הרבה בשביל שהיא תוכל לפרנס את הבית והוא יוכל לשבת ללמוד, ואז יוצא שהוא משועבד רובו ככולו בשביל הבית, שולח את הילדים בבוקר ומקבל אותם בצהריים, וצריך גם לבשל. אברכים התחילו לבשל לשבת. שבתות שלמות הם מבשלים ועוד מתגאים בכך".

עם קוגל או בלי, הנשים החרדיות עשו מהפך שקט שהוביל לשיפור ניכר במצבן הכלכלי של המשפחות החרדיות והביא לשינויים תרבותיים טקטוניים וארוכי טווח במגזר שלהן, שאת השפעותיהם נראה בעתיד.

כדי להבין את גודל המהפך צריך לעיין בנתונים האחרונים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, שלפיהם בעוד רק 56% מהגברים החרדים משתתפים בשוק העבודה, שיעור החרדיות העובדות עומד על 81%, כשהפער בינן לחילוניות העובדות הוא 2% בלבד.

ירידה בתעסוקת הגברים

"בעבר הרחוק הגברים החרדים עבדו ופרנסו את משפחותיהם", אומרת ד"ר הלה אקסלרד, מנהלת המרכז למדיניות כלכלית של החברה החרדית במכון אהרן למדיניות כלכלית באוניברסיטת רייכמן. "דואים ניצנים של שינוי בתחילת שנות ה-80, כששיעורי התעסוקה של גברים חרדים התחילו לרדת. במשבר הכלכלי של 2002, בעקבות פיצוץ הבועה והאינפליציה השנייה, שיעור התעסוקה של חרדיות עמד על 40%, כך שתוך שני עשורים הוא הכפיל את עצמו, והקדים את כל תחזיות המומחים.

"כששר האוצר בנימין נתניהו הקשיח את התנאים לקבלת הבטחת הכנסה וקיצץ בקצבאות האברכים, והחלה עלייה הדרגתית בגיל הפרישה, הייתה עלייה רווחית בתעסוקה וירידה בעוני. כניסת המכללות הטכנולוגיות של משרד העבודה לתוך הסמינרים לבנות, שעד אז שימשו כסוג של בייביסיטר לשנה-שנתיים עד שעמדו מתחת לחופה, עשתה את השינוי הגדול. במקום להיות מורה או גננת, בשכר נמוך ובלי תנאים סוציאליים, נפתחה בפניהן האפשרות לרכוש השכלה איכותית ולהיכנס לתחומי עיסוק רווחיים יותר".

הרבנים מביים היום על הטא שלא הזדרזו לפתוח את הפרצה בשעור היתרה קטנה.

25.68x32.38	3/3	5 עמוד	עסקים - השבוע	22/03/2024	89678069-3
הרצליה מכון אהרן למדיניות כלכלית ואוניברסיטת רייכמן - 84260					

נשים חרדיות בעבודה. "לכל צעד שיצמצם את התמיכות תהיה השבעה"

היא גם טוענת שלנשים החרדיות יש פחות קונפליקטים בבית מחילוניות. "מכיוון שהתפקיד של האישה לעבוד, בשעה אחת בצהריים, כשיש הפסקת לימודים בכולל, הגברים מוציאים את הילדים מהמסגרות. החילוניות צריכה להיאבק עם בעלה מי יוציא את הילדים מהגן. אצל החרדים זה פשוט יותר. העבודה של האישה רווחית פי שניים, אז היא באה קודם. ביטול תורה קודם לכל, אבל אם שני בני הזוג עובדים, האישה קודמת.

"הקפיצה בקריירה של החרדית קורית כשהילדים גדלים, מתחתנים וגיל 40 הופך לגיל עכשיו תורי. זה הזמן לקריירה שנייה, להיכנס לתפקידים ניהוליים, לקחת על עצמך יותר סמכויות."

אקסלרד: "אני מזהה סוג של מרד של הנשים האלה. נשים חרדיות עוברות פחות שנים מנשים לא חרדיות וזה מסביר את פערי השכר ביניהן. בעל כורחן שולחים אותן לפרנס והן חייבות גם לדאוג למשק הבית והילדים, ובשל כך בוחרות לעבוד פחות שעות.

"יש עוד משהו מעניין. במחקר שאנחנו עורכים עכשיו מצאנו שלנשים חרדיות משכילות יותר יש קורלציה לגברים משכילים יותר. לפי הספרות המקצועית, אנשים מתחתנים עם דומים להם, תואר עם תואר, ייחוס עם ייחוס, ספרי הלימוד מסתובבים בבית, בני הזוג נחשפים אליהם, הילדים. אני מכירה שני גברים חרדים שהתחילו ללמוד מספרי מתמטיקה שהסתובבו בבית."

את התזה שלה כתבה לב על שיעורי התעסוקה של נשים חרדיות והאם זו תוצאה של מדיניות ממשלתית, או תופעה חברתית, ומצאה שהמדינה לא עשתה למען כלום, אלא הפנתה את הלחץ שלה כלפי הגברים. ההוכחה: על הגרף של 20 השנים האחרונות אפשר לראות איך הגברים מגיבים לסנקציות ואילו שיעור התעסוקה של נשים חרדיות נמצא כל הזמן בנסיקה, שאינה תלויה בדבר.

ד"ר אקסלרד חושבת שצריך להרחיב את תחומי הלימוד בסמינרים, להכניס עוד הכשרות מקצועיות בפריפריה ואם המדינה משתתפת במימון הכשרות מקצועיות שהתשואה שלהן עולה על 6%, אפשר ליישם את זה גם על נשים חרדיות, שמשלמות על שנת לימוד בסמינר 14 אלף שקל."

סכום גבוה מאוד. מאיפה מגייסים את הכסף?

"בחלק מהמכללות יש השתתפות חלקית של המדינה, אבל מה עושה אבא חרדי שיש לו ארבע בנות? זה המון כסף. הלימודים של ראיית חשבון עולים 50 אלף שקל. את יודעת איפה הבעיה? יש חשש שאם נשקיע בתעסוקה לנשים, נעודד גברים לא לעבוד. זה כל כך שגוי כי כל השקעה בהשכלה והון אנושי כדאית ויש מתאם בין נשים משכילות לגברים משכילים."

רוב בוגרות מובילות שולחות את הבנים שלהן ללימוד אנגלית בחוגים, כי הן מבינות את החשיבות של ידיעת השפה, מסכמת לב. "לילד עם אמא במשרה מלאה יהיו הרבה יותר הזדמנויות בחיים. לכל אישה עובדת יש בעל. כשבעלי יצא מהכולל אמרתי לו: 'רפאל, אין סיכוי שלא תלך לעשות שירות צבאי או אזרחי לפני שאתה יוצא לעבוד'. יכולתי לעזור לו לתכנן את הקריירה שלו, כמו כל אישה חרדית עובדת שמבינה את הניואנסים בחוץ."

להן, לחיות בשלום עם המקום שלהן, לתרום מהניסיון שלי לאחרות בקהילה שלי, ולגלות אחריות לחברה הישראלית. אם הקב"ה שם את החרדיות בתפקיד הזה, יש לו משמעות.

"כשאתה נמצא בכולל, או בתחומי המגזר החרדי, פחות כואב לך איך תופסים אותך בחוץ. אבל אם את אישה חרדית יחידה בחברת הייטק, את צריכה לתת דין וחשבון בשביל כל הקהילה שלך."

הרבנים מעדיפים לשלוח את בוגרות הסמינרים למקומות עבודה ששומרים על הפרדה וכמו שמכנה זאת ד"ר אקסלרד, "חברות שבונות להן אקווריומים". "לסמינרים בבני ברק מגיעות חברות שעושות שם את ההשמה ובוחרות את הבנות ומכיוון שיש חברות שזקוקות לכישורים שלהן, יוצרים שם צוותים הטרוגניים."

"עשינו מחקר וגילינו שחרדיות שיוצאות למקומות עבודה כמו בהייטק מרגישות צורך להיות יותר מחמירות כדי להוכיח שלא התקלקלו. אצל הגברים זה היה הפוך. הם יותר מתערים ומזדהים עם החברה הישראלית כשהם יוצאים החוצה. אגב, כשבודקים את אחוזי הילודה, אין הבדל במספר הילדים אצל הנשים האלה.

"רוב שעות הערות שלך את עובדת עם חילונים", מוסיפה לב, "את שומעת כשבפינת הקפה מדברים על התוכנית ששודרה אתמול בטלוויזיה. כשאני בסמינר, כולן דומות לי, ואני פועלת מכוח האינרציה, זה ההרגל שלי. אבל כשאני פוגשת ערכים אחרים, אני צריכה לבדוק למה אני חיה על פי הערכים שלי. לי, באופן אישי, זה גרם להיות יותר דתייה."

ד"ר הלה אקסלרד

"כל השקעה בהשכלה והון אנושי כדאית" צילום: אורן שלו

מיכל לב

"יש סולם ערכים מאוד ברור" צילום: אלמוג גבאי

לדברי אקסלרד, "מצאנו שלנשים חרדיות משכילות יותר יש קורלציה לגברים משכילים יותר. לפי הספרות המקצועית, אנשים מתחתנים עם דומים להם, תואר עם תואר, ייחוס עם ייחוס, ספרי הלימוד מסתובבים בבית. בני הזוג נחשפים אליהם וגם הילדים"

"רוב שעות הערות שלך את עובדת עם חילונים", אומרת לב, "את שומעת כשבפינת הקפה מדברים על התוכנית ששודרה אתמול בטלוויזיה. כשאני בסמינר כולן דומות לי, ואני פועלת מכוח האנרגיה. זה ההרגל שלי"